

FRISS HÓ A KÖNYVÖN

Képzeld el, hogy a kerti asztalon felejtett hamutálból a szél kifújja a hamut, s ez a szürke, könnyű felhő néhány pillanatra ott lebeg a fű és a bokrok fölött, nos ilyennek képzelem az „ihletettséget” vagy a „költő lelkét”, ha szonettet kél nemzeti kedve. A szonett a költészet szimbóluma, sőt a líra transzcendens és mindeható teremtménye. Ha csak róla kellene szólnom, könnyű dolgom lenne, hisz – miként Istenről a katolikus dogmatika szerint – a költészetről és jelesül a szonetről bármi állítható. Mutatis mutandis.

Emelkedettségem oka: Markó Béla. A verssé, illetve könyvvé lett költő, ki a sorok közül néz vissza önmagára: előre és hátra lapozható tükör.

És a tükörben természetesen képek, melyekben „végeképp ismerős, / s nem lephet meg már semmivel a hős”. Cinkében, éjszakában, szerelemben, mezőkben és felhőkben fölismerhető én szinte mindenütt: klasszikus vershelyzet, klasszikus versforma, de a fenyegetettség elől a személytelenségbe menekülő tartalmak. Az otthontalanság nyomasztó élményéhez a kimondás és a kimondhatóság feszült tragédiája párosul. A gyakorta egyetlen lendületes mondatra „szabott” szonettek egy-egy mellékmondata szinte monomániás következetességgel utal vissza a lírai alapszituációra: „legtisztább reggelennek / is van árnyéka”, „Ki kellene a pillanattól lépned”, „itt úgy élsz, mintha élnél”, „Majd kicserélnék engem reggelig”.

A szonettek végül is ezekről a mellékmondatokról szólnak, amennyiben megjelölhető az egynemű költészet egy-egy elemének a témája. S mivel ez a viszony az uralkodó, a központi etikai probléma a túlélés. Mintha a jelen hiányából egy jövőbeni „van” felé reális lépés volna törekedni, vagyis láthatóvá tenné magát az a pozitív tartalom, mit a mi nyelvünkön reménynek nevezünk. Persze ez a „van” inkább csak „legyen” vagy még valami annál is szerényebb: „bárcsak”. E két világ szakadékát, ha nem a tragédia, akkor a komédia vagy az ironia tölti föl, vagy e hármashból készült hánccsfonat köti össze: ingatagon és leleplezőn: „Derű! Derű! Derű! Derű! Derű! / Kiáltozom, s már lassan csak betű, / mi lélegző jelentés volt előbb.”

Meglehet, ez a derű önszuggeralás. Lám, mi mindenről szólhat a vers!

Minősíteni is illenék. De hogyan bátorkodnék bármit is állítani ötven szép, tiszta szonetról?! A didaxisba menekülök. Kazinczy mondotta a szonetról: „Az elsőbb rész, a két négyes, a Várásé, a másik rész (a hármások) a Kielégítésé...” Nos, sem Markó, sem verse nem kapja meg a Kielégítést, de éppen azért, mert a beteljesülés hiánya folyamatosan jelen van, ez a Nincs mintegy megfelel a „másik rész” iránt támasztott követelményeknek. A Várás viszont teljes:

ruháidat a parton szétdobárod,
és szélnék, víznek magadat kitárod,
míg szétáradsz a napban, mint egy vízcsepp,
s a van helyett majd átéled a nincset...

A *Friss hó a könyvön* a várakozás beteljesülésére figyelő kötet. Markó Béla szép lírája adventi költészet. (*Kriterion, Bukarest, 1987.*)

DLUSZTUS IMRE